

UDK:37; 371; 57;

Zilola HAYDAROVA,
Toshkent iqtisodiyot va pedagogika instituti
Ijtimoiy fanlar yo'nalishi o'qituvchisi,

P.f.f.d., S.B.Qoraev taqrizi asosida

THE NEED TO USE MODERN INFORMATION TECHNOLOGIES IN THE FIELD OF EDUCATION

Annotation

This article discusses the need for digitization of the educational process, the need for digital education, the need for students to learn and learn using digital resources and tools.

Key words: Individual, intensive, information society, information culture, innovative culture, situation modeling, digital education.

НЕОБХОДИМОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СОВРЕМЕННЫХ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В СФЕРЕ ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация

В данной статье рассматривается цифровизация образовательного процесса, потребность в цифровом образовании, а также необходимость формирования у школьников навыков обучения и познания с помощью цифровых ресурсов и инструментов.

Ключевые слова: Индивидуальный, интенсив, информационное общество, информационная культура, инновационная культура, моделирование ситуации, цифровое образование.

TA'LIM SOHASIDA ZAMONAVIY AXBOROT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH ZARURATI

Annotatsiya

Ushbu maqolada ta'lim jarayonini raqamlashtirish, raqamli ta'lim zarurati, maktab o'quvchilarida raqamli resurs va vositalar yordamida ta'lim olish va o'rganish ko'nikmalarini shakllantirish zarurati to'g'risida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: Individual, intensiv, axborot jamiyati, axborot madaniyati, innovatsion madaniyat, vaziyatni modellashtirish, raqamli ta'lim.

Kirish. Ta'lim sohasiga zamonaviy axborot texnologiyalarining kirib borishi pedagoglarga o'qitishning mazmuni, usullari va tashkiliy shakllarini sifat jihatidan o'zgartirishga imkon beradi. Ta'limdagi ushbu texnologiyalarning maqsadi talabalarni axborot jamiyatida intellektual qobiliyatini mustahkamlash, shuningdek, insonparvarlik, individuallashtirish, o'quv jarayonini intensivlashtirish va ta'lim tizimining barcha darajalarida ta'lim sifatini oshirishdan iborat.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Rossiya Ta'lim akademiyasining akademigi, pedagogika fanlari doktori, professor Irina Robert zamonaviy axborot texnologiya vositalaridan foydalanishning quyidagi asosiy pedagogik maqsadlarini aniqlagan [1]:

1. Zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish orqali o'quv jarayonining barcha darajalarini intensivlashtirish:

- o'quv jarayonining samaradorligi va sifatini oshirish;

- kognitiv faoliyat faolligini oshirish;
- loyihalararo aloqalarni chuqurlashtirish;
- hajmni oshirish va kerakli ma'lumotlarni qidirishni optimallashtirish.

2. Talaba shaxsini rivojlantirish, shaxsni axborot jamiyatida farovon hayotga tayyorlash:

- har xil fikrlash turlarini rivojlantirish;
- aloqa ko'nikmalarini rivojlantirish;
- eng yaxshi qaror qabul qilish yoki qiyin vaziyatda echimlarni taklif qilish ko'nikmalarini shakllantirish;

kompyuter grafikasi, multimedia texnologiyalaridan foydalanish orqali estetik tarbiyalash;

- axborot madaniyatini, axborotni qayta ishlash qobiliyatini shakllantirish;

- vazifa yoki vaziyatni modellashtirish ko'nikmalarini rivojlantirish;

- eksperimental tadqiqot faoliyatini amalga oshirish ko'nikmalarini shakllantirish.

3. Ish beruvchining ijtimoiy buyurtmasini bajarish bo'yicha ishlari:

- ma'lumotli savodxon shaxsni tayyorlash;
- foydalanuvchilarni kompyuter yordamida o'qitish;
- raqamlashtirish sohasida kasbiy yo'naltirish ishlarini amalga oshirish.

Ta'lim tizimini raqamlashtirish maqsadli tarzda tezkor axborot almashinuvi muhitini yaratish bilan bir qatorda o'quv jarayonida quyidagilarni ta'minlaydi:

- ta'limni raqamlashtirish asosida o'quv jarayonining samaradorligi va sifatini oshirish;

- kognitiv faoliyatni faollashtirishni shart qiluvchi rag'batlantiruvchi motivlar (rag'batlantirish) bilan ta'minlash;

- turli fan sohalaridagi muammolarni hal qilishda zamonaviy axborotni qayta ishlash vositalaridan foydalanish orqali tarmoqlararo aloqalarni chuqurlashtirish.

Tadqiqot metodologiyasi. Ta'lim jarayonini raqamlashtirishda ta'lim iste'molchilarida internet tarmog'i hamda vositalaridan foydalanish madaniyatini shakllantirishga yo'naltirish hamda innovatsion madaniyat doirasida axborot submadaniyatini egallash muhim tamoyillardan biri. Ta'lim jarayonini raqamlashtirishda raqamli axborot bilan ishlash ko'nikmasini shakllantirish shaxsda Innovatsion madaniyatni paydo qiladi [2].

Innovatsion madaniyatni - ma'lum bir guruhga xos bo'lgan ijtimoiy yoki yosh maqomi bilan emas, balki axborot

oqimlari va raqamli axborot texnologiyalari bilan tanishish darajasi bo'yicha birlashtirilgan qadriyatlar, me'yorlar, urf-odatlar tizimidir. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining innovatsion madaniyatini shakllantirish samaradorligi uning ijodiy salohiyatini rivojlantirish, innovatsion va ijodiy faoliyatga tayyorligi bilan ham bog'liqdir. Raqamli texnologiyalar integratsiyasi va XXI asr yoshlarining muvaffaqiyati o'rtasidagi aniq bog'liqlikni ko'rsatadi. O'qitish jarayonlarida texnologiyalarning integratsiyasi murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, madaniyati va boshqaruvi, o'qituvchilar, talabalar, oilalar va ta'lim dasturlari kabi elementlarni o'z ichiga oladi. Tadqiqotchilar tomonidan qabul qilingan ta'lim nazariyasida aniqlangan texnologiya integratsiyasining turli modellari tufayli kontseptsioning aniq ta'rifini topish qiyin. Texnologiya va ta'lim o'rtasidagi doimiy o'zgarishlar ham o'z ta'sirini ko'rsatmoqda. Ta'kidlaganidek, bugungi kunda ta'lim-tarbiya jarayonlarini qo'llab-quvvatlaydigan texnologiyalar haqida o'ylamasdan ta'lim haqida o'ylash mumkin emas. Texnologiyalarning o'quv integratsiyasi bugungi kunda ta'lim texnologiyalarini tadqiq qilish sohasida yangi narsa emas. Xalqaro miqyosda olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, yigirma yildan ko'proq vaqt davomida sinflarda texnologiyalarni joriy etish, o'qitish jarayonlari sifatini oshirish nuqtai nazaridan kutilgan natijalarni bermoqda. Maqsad XXI asr fuqarolarining texnologik ta'lim ehtiyojlariga javob berish bo'lgan modellarini amalga oshirishga turtki bo'lgan xalqaro majburiyat o'lchovlarni tavsiflovchi nazariy va kontseptual asoslarni izlashga olib keldi. Raqamli texnologiya malakali o'qituvchilar va o'quvchilarni tayyorlash uchun zarur. Boshqa tomondan, ta'limda texnologiyalarni integratsiyalashuviga ko'maklashuvchi davlat siyosatini amalga oshirish bo'yicha shu paytgacha olib borilgan tadqiqotlar turlicha ekanligini ta'kidlaydi. U institutsional yondashuvdan tortib ta'lim agentlari o'rtasidagi sub'ektivlik va amaliyotlarni tahlil qilishgacha bo'lgan masofani qamrab oladi. Ta'kidlanishicha, ushbu yo'nalishda ishlab chiqilgan tadqiqotlar maktab madaniyatlarining murakkabligi va xilma-xilligini hisobga olmaslik, dasturlarning tijorat yo'nalishi, ba'zi tashabbuslarning barqarorligi va ta'lim siyosatining o'zlashtirilganligi kabi tobora aniq muammolarni ochib berdi. Shuningdek raqamli texnologiyalardan foydalanish ma'lumot eskirishini oldini olibgina qolmay davomli yangi va turli ma'lumotlar bilan ta'minlaydi. So'nggi o'n yilliklarda o'qituvchilarni ushbu integratsiyani qo'llab-quvvatlash maqsadida sinfda texnologiyalarni integratsiyalashning bir nechta modellari va nazariyalari o'rganildi. Raqamli texnologiyalarni sinfda integratsiyalashuvni ta'minlaydi.

Tahlil va natijalar. O'qitish jarayoniga texnologiyalarni integratsiyalash uchun o'qituvchilar malakasini oshirish dolzarb masalaga aylandi [3]. Raqamli texnologiyalar integratsiyasining har qanday modelidagi asosiy elementlardan biri raqamli kompetentsiya uchun o'qituvchilarni tayyorlashdir. Agar biz ushbu mavzu bo'yicha ishlab chiqilgan tadqiqotlarga murojaat qiladigan bo'lsak, hozirgi tadqiqotlar o'qituvchilarning sinfda raqamli texnologiyalarni haqiqiy integratsiyalashuvi uchun malakali emasligini ko'rsatadi. Sababi hozirgi kunda raqamli texnologiyalar kundan kunga jadal sur'atlar bilan o'sib bormoqda. Bu esa o'qituvchilardan yanada bilimlroq, yanada tajribalroq, izlanuvchanlikni talab qiladi. Raqamli texnologiyalar va ulardan ta'lim darajasida foydalanishga nisbatan ijobiy munosabat mavjud bo'lsa-da, ulardan pedagogik foydalanish bo'yicha o'qitish boshlang'ich va davom etayotgan o'quv bosqichlarida etarli darajada qolmoqda. O'qituvchilarda raqamli texnologiyalardan sinfda o'qitish, ta'lim faoliyatida qanday foydalanish mumkinligini kuzatish, aks ettirish va tajriba qilish imkoniyati yo'q. Negaki,

barcha maktablar, ayniqsa, chekka-chekka hududdagi maktablarga kompyuterlar, raqamli texnologiyalar etarli darajada etib bormaganligida. Biroq zamonamiz talabiga nafaqat o'quvchilar balki, o'qituvchilar ham moslashib, yangi metodikalar bilan ishalashi hamda zamoniy texnologiyalardan unumli foydalanish jaryonlarini o'zida shakllantirish darkor. Bir so'z bilan aytganda, zamonaviy o'qituvchi sifatida dars jarayonlarida o'zini ko'rsatishi, namoyon qilishi lozim. Bu har tomonlama ilg'or yosh avlodni voyaga etkazishda muhim ahamiyat kasb etadi. Kamchiliklar:

a) sinfda raqamli texnologiyalardan foydalanish bo'yicha bilim, tajriba, ko'rsatish va o'qitish amaliyotini kuzatish;

b) texnologiyalarga bo'lgan munosabat, o'qitish tajribasi yoki texnologiyalarning ta'lim olamidagi roli va muammolari haqida fikr yuritish imkoniyatining etishmasligi;

c) raqamli ta'lim resurslarini loyihalash va rivojlantirish hamda ommaviy axborot vositalaridan foydalanish bo'yicha texnik-pedagogik maslahatlarning etarli emasligi;

d) o'qituvchilik kasbida hamkorlikda ishning yo'qligi;

e) sinfda texnologiyalarni samarali integratsiya qilish uchun motivatsiya, rag'batlantirish va vaqt yo'qligi;

f) o'qituvchilar uchun tegishli treningni ishlab chiqish uchun o'qituvchilarning raqamli kompetentsiyasini baholash kerak[4].

Ta'lim tizimini raqamlashtirishning muhim zaruriy sharti – bu axborot-ta'lim muhitini yaratish bo'lib, u quyidagi elementlardan tashkil topadi:

– texnik resurslar: kompyuterlar, planshetlar, mobil qurilmalar, tarmoqlar, videotizimlar, interaktiv ekranlar;

– ta'lim resurslari: dasturiy ta'minot, elektron -ta'lim resurslari, axborot-tahlil portallari, masofaviy ta'lim tizimlari, elektron kutubxonalar, bulut resurslari, vebinarlar, telekonferensiyalar;

– jarayonlarni boshqarish: masofaviy ta'lim, elektron pochta, ijtimoiy tarmoqlar, hamda shaxsiy kabinet, ta'lim shakllari[5, 6].

Xulosa va takliflar. Ta'lim tizimini raqamlashtirish sohasidagi ilg'or xorij tajribasidan O'zbekiston amaliyotida foydalanish uchun quyidagi tadbirlarni amalga oshirish lozim:

1. Mamlakat ta'lim tizimini raqamlashtirishning istiqbolli yo'nalishlari bo'lib quyidagilar hisoblanishi kerak:

- ta'lim muassasalarini sifatli dasturiy ta'minot va axborot resurslaridan foydalanish imkonini beradigan axborot tizimlari bilan ta'minlash;

- raqamli darsliklarning sifatiga qo'yiladigan talablarni kuchaytirish;

- masofaviy texnologiyalarni joriy etish va masofaviy ta'lim natijalarini baholash tizimini takomillashtirish;

- onlayn-o'qitishni (e-learning) joriy etish. Onlayn o'qitish masofaviy ta'limning sifatini oshirish imkonini beradi.

2. Raqamli texnologiyalarni ta'limni raqamlashtirish jarayonlariga tatbiq etish ko'lamini kengaytirish uchun, birinchidan, texnik innovatsiyalar va mahsulotli innovatsiyalarni raqamli ta'lim jarayonlariga bir vaqtning o'zida joriy etish lozim;

- ikkinchidan, ta'lim arxitekturasini kompleks o'zgartirish kerak;

- uchinchidan, yangi malakaviy yondashuvlar asosida oraqamli texnologiyalarni qo'llash metodikalarini ishlab chiqish zarur.

3. Yangiliklarni ta'lim tizimiga joriy qilish bilan bog'liq bo'lgan risklarni baholash aniqligini oshirgan

holda, o'zining samaradorligini ko'rsatgan an'anaviy ta'lim texnologiyalaridan voz kechmaslik kerak.

ADABIYOTLAR

1. Сео И. Умное образование в Корее: инициатива по созданию цифровых учебников [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.koreaittimes.com>.
2. Qurbonova M.F. O'quvchilarning o'quv-bilish kompetensiyalarini shakllantirishda kouching metodikasi // Maktab va hayot. – Toshkent, 2020. Maxsus son №1, – B. 8-10.
3. M.F.Qurbonova, Individual ta'lim – innovatsion o'qitish usuli. Academic Research in Educational Sciences, Volume 4, Issue 3, 2023. –B. 394-399.
4. Шариков А.В. О четырехкомпонентной модели цифровой грамотности // Журнал исследований социальной политики. Т.14. – 2016. – № 1. – С. 87-98.
5. Barglow R. The Crisis of the Self in the Age of Information: Computers, Dolphins and Dreams. London – N.Y.: Routledge, 1994. - 227 p.;
6. Цифровизация образования в России и мире. – URL: https://akvobr.ru/cifrovizaciya_obrazovaniya_v_rossii_i_mire.html (дата обращения: 20.04.2020). – Текст: электронный